

De oudste kerk van Haarlem - de Waalse Kerk uit 1348 op het Begijnhof - ondergaat momenteel een ingrijpende restauratie. Als alles af is, zal de kerk zijn deuren nadrukkelijker openzetten voor niet-kerkelijk publiek. En dat is nodig ook. Ondertussen laat bij al die vernieuwing ook de oudste geschiedenis - van vóór de Reformatie - van de voormalige Begijnenkerk zich weer even zien.

Nieuwe tijden voor oude Waalse Kerk

Richard Stekelenburg
r.stekelenburg@hollandmediacombinatie.nl

Haarlem * „We zijn nog maar een kleine kerkgemeenschap”, zegt kerkrentmeester Joachim Nel van de Waalse Kerk met gevoel voor understatement. De 'Église Wallonne', in het hart van het Begijnhof, telt anno 2017 nog maar zestien gemeenteleden. Het merendeel van hen is de pensioengerechtigde leeftijd al enige tijd geleden gepasseerd.

Dat het laatmiddeleeuwse gebouw dat sinds 1586 hun thuis is, nodig aan een opknappbeurt toe was, lijdt geen twijfel. Te hard voegsel en niet-ademend pleisterwerk aan de binnenkant hebben de oude muren vol vocht doen zuigen, waardoor scheuren zijn ontstaan en prachtig oud tegelwerk is gaan breken. Nel: „Maar het moge duidelijk zijn dat je met zo weinig leden niet zomaar even het geld op tafel legt voor een dergelijke grote klus. En dan: de kosten om het daarna goed te onderhouden, zijn ook moeilijk op te brengen. Er is geen instelling die die dat even op zich gaat nemen. Het rust allemaal op onze schouders.” „Dan zou je kunnen kiezen voor verkoop,” vult kerkvoorzitter Nora Schindeler aan. „Maar dat wilden we per se niet. We willen de Waalse Kerk graag als kerk behouden.” Sinds deze zomer staat het monu-

mentale godshuis, een rijksmonument, daarom in de steigers. Achter en onder die steigers ontvouwt zich allengs een gigantische operatie: muren worden opnieuw gevoegd, de kerkvloer wordt voorzien van vloerverwarming, op zolder wordt de verwarmingsketel vervangen, er worden voorzietramen geplaatst en er wordt opnieuw gepleisterd en geschilderd.

Dat de kleine gemeenschap dit toch heeft kunnen doorzetten, is te danken aan een nalatenschap van de in 2015 overleden oud-voorzitter Aafke de Jong. Ze liet de kerk een paar miljoen euro na. Daarnaast is de provincie Noord-Holland als subsidiegever bij het project betrokken. Die stelde een ton beschikbaar. Daarvoor vraagt ze wel dat de kerk in de toekomst wat vaker ook open is voor niet-gemeenteleden. „Maar dat willen we zelf ook juist graag!”, zegt Nel. Deze kerk, met zijn prachtige Friederichs-orgel uit 1808, heeft een traditie in het geven van concerten. Die gaan we dus weer in ere herstellen. En we hebben nog meer plannen. Huwelijken, recepties, dat soort dingen.”

De onlangs geïnstalleerde gloednieuwe keuken is al klaar voor de catering die daar bij hoort.

Looiersknecht

Dat de kerkelijke en de niet-kerkelijke wereld elkaar raken binnen de muren van de oude Begijnenkerk is niets nieuws. Als een paar jaar na

Koster Cees Varkenvisser beziet de renovatiewerkzaamheden in de kerkzaal.

het voor Haarlem dramatisch verlopen Spaanse beleg tijdens de Tachtigjarige Oorlog de katholieken in 1581 door de Staten van Holland uit de kerk worden gezet en de kerk daarna ter compensatie voor geleden schade wordt overgedaan aan het stadsbestuur, is dat nadrukkelijk ook aan de hand. In het gebouw worden aanvankelijk werklieden ondergebracht. In 1886 besluit de stad de kerk vervolgens ter beschikking te stellen aan de Franstalige Walen die met een groot aantal andere zuidelijke Nederlanders hun toevlucht hebben gezocht in het noorden. Haarlem telt op dat moment zo'n 20.000 Vlamingen en Walen.

De 'Église Wallonne' viert in november van dat jaar zijn eerste avondmaal, maar deelt het gebouw dan wel. Tussen het hoge en lage koor wordt een muur opgetrokken. Het lage koor wordt door de stad gebruikt als munitieopslagplaats. Een ander deel van de kerk wordt gebruikt voor het looien (het van een loodje voorzien) van linnen. De looiersknecht slaapt er dan nog steeds, zo is te lezen in het zogeheten 'Memorealboeck 1660/1663': 'De knecht van de loycamer op het bagijnhoff es omme redenen op sijne versoek toegestaan dat de camer in de Walenkerck die voor desen aen syn huis is geweest wederomme aan syn woningen sal worden geap-

Geschiedenis van vóór Reformatie laat zich weer zien

Haarlem en omgeving**Sporen van Maria**

Ruim vijfhonderd jaar geleden is het dat Adrianus van Appeltorn, wijkbisschop van Utrecht, het houten beeldje 'Maria van Haarlem' inwijdde in de toenmalige Begijnenkerk. Dat feit werd op de jubileumdatum 2 juni 2005 gevierd door de traditionele jaarlijkse processie zoals die vóór de Reformatie gebruik was in ere te herstellen. Het beeld staat sinds 1843 in een speciaal aan haar gewijde kapel in de Josphkerk, even verderop aan de Jansstraat. De beeldenstorm is destijds nagenoeg aan Haarlem voorbij gegaan. Relatief laat, op 29 mei 1578, is er wel een incident geweest dat bekend zou komen te staan als de Haarlemse Noon. Maar dat rumoer werd veroorzaakt door huursoldaten in Spaanse dienst en kwam niet vanuit de Haarlemse bevolking zelf.

De Maria is altijd in het eigen buurtje gebleven, ook nadat de Begijnenkerk in 1581 in handen van het stadsbestuur kwam: eerst in een woonhuis, later een schuilkerk.

Bij het archeologisch onderzoek dat werd uitgevoerd toen in september de vloer van de huidige Waalse Kerk werd opengemaakt, werd behalve het fundament van het hoogaltaar ook het fundament van het altaar waarop de Maria stond teruggevonden.

FOTO'S RICHARD STEKELENBURG

provisieert. In de authentiek ingerichte keuken - zij het dat die vanwege alle werkzaamheden nu even helemaal is leeggehaald - bevindt zich nog altijd de bedstee waar de knecht sliep.

Hoogaltaar

Met de komst van de Walen verdween het katholieke hoogaltaar uit de kerkzaal. Dat werd de plek van de preekstoel. Bij het aanleggen van de nieuwe vloerverwarming kwam die geschiedenis van vóór de Reformatie onlangs weer even prachtig bloot te liggen. De fundamenten van het altaar en twee fundamenten van zuilen waarop beelden hebben gestaan

blijken nog steeds onder de kerkvloer te zitten. Op een daarvan heeft de vermaarde Maria van Haarlem (zie kader) gestaan. Momenteel beraadt het kerkbestuur zich nog op de mogelijkheid om dit stukje geschiedenis straks in het plaveisel van de vloer te laten zien.

Om de geschiedenis voor de toekomst te bewaren was restauratie onontbeerlijk. Voor de zomer moet de klus geklaard zijn, al houdt de kerk zelf rekening met een uitloop. Koster en kerkbeheerder Cees Varkenvisser: „Voor augustus 2018 hebben we al een huwelijk gepland staan. Dus dan moeten we er écht klaar voor zijn!”

